

CHCEMY ŚWIATA BEZ PODZIAŁÓW!

CO DZIEWCZYNKI MYŚLĄ O SZKOLNYCH PODZIAŁACH MIĘDZY
CHŁOPAKAMI A DZIEWCZYNAMI

Oddajemy w Wasze ręce raport, który w naszym przekonaniu jest skarbem – to głos samych dziewczynek w sprawach, które dzisiaj są dla nich ważne. To pierwsza część Portretu Dziewczynki, który chcemy z nimi współtworzyć. Tym samym Fundacja Kosmos dla Dziewczynek zapoczątkowuje prawdziwą partycypację dziewczynek w dyskusjach i badaniach o nich samych. I nasze uważne spotkania z nimi będziemy kontynuować. Wierzymy, że pośród dydaktycznych, socjologicznych czy medialnych dyskusji i analiz dotyczących młodego pokolenia ta realność i konkretność opinii samych dziewczynek może stać się narzędziem nowego dyskursu, nowych sposobów pracy w szkole, i nowych sposobów komunikacji, a w konsekwencji nowych relacji z dziewczynkami. W domach, szkołach, miejscach publicznych, w których funkcjonują. Tak właśnie realizujemy naszą misję kształtowania świata bez stereotypów. Dlatego na chwilę zamilknijmy i... po prostu ich wysłuchajmy.

Elżbieta Opita

Prezeska Fundacji Kosmos dla Dziewczynek

NASZE EKSPERTKI

Hania Bernadyszes
11 lat, Warszawa

zna się na koszykówce, mówieniu do znanych jej osób, książkach, różnych pomysłach, pracach plastycznych.¹

Klara Borysewicz
10 lat, Gryfice

zna się na robieniu biedronek z kasztanów i pokemonach.

Julia Cyganek
11 lat, Komorów

zna się na wspólnych relacjach i rozwiązywaniu problemów.

Wera Dąbrowska
11 lat, Józefów-Otwock

zna się na projektowaniu etui.

Natalia Domańska
11 lat, Warszawa

zna się na grze w golfa..

Nadia Krasowska
11 lat, Justynów

zna się na gotowaniu, szermierce i innych sportach.

Asia Krugły
10 lat, Warszawa

zna się na ceramice.

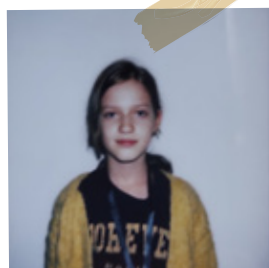
Hania Krzysztoporska
11 lat, Warszawa

zna się na ćmach i rekinach.

Milena Jarosz (Milcia)
11 lat, Warszawa

zna się na kociej behawiorystyce i vlogach o rasach kotów.

Lena Kluczycka
11 lat, Wrocław

zna się na pisaniu wypracowań z polskiego, na pieczeniu banana cake i makijażu.

Zuzia Lipiec
10 lat, Warszawa

zna się na sportach.

Natalia Marzec
11 lat, Warszawa

zna się na pomaganiu innym oraz rozmawianiu z różnymi osobami o ich prywatnych sprawach.

¹ Swoje mocne strony definiowały same dziewczynki na początku debaty, na kartach ekspertek.

NASZE EKSPERTKI

Julia Morysińska
12 lat, Warszawa

zna się na muzyce,
tańcu, jeździe konnej,
makijażu, gotowaniu,
informatyce,
zwierzętach i pisaniu
opowiadań.

Michalina Niemiec
11 lat, Szczedrzyk

zna się na
trenowaniu psów,
hodowli krewetek
akwariowych,
malowaniu
i programowaniu.

Miła Rzepka
11 lat, Zielona Góra

zna się na rasach
psów, wilkach,
zwierzętach,
pisaniu opowiadań
i projektowaniu
wnętrz.

Amelia Szczepaniak
12 lat, Kleszczów

zna się na gwiazdach,
szermierce i koszykówce.
Także na kościach w ręku.

Iza Sapieżko
11 lat, Warszawa

zna się na
wspinaczce.

Maria Starczewska (Mary)
10 lat, Warszawa

zna się na
aktorstwie, tańcu,
modzie, śpiewie
i musicalach.

Hela Stężycka
10 lat, Warszawa

zna się na emocjach,
technikach
plastycznych
i nawiązywaniu
kontaktów.

Karolina Szymańska
11 lat

zna się na logicznym
myśleniu, książkach
i siatkówce.

Nina Ślęzak
11 lat, Otrębusy

zna się na rasach koni
i maściach koni.

STRESZCZENIE

PORUSZAMY TAKIE TEMATY

CHŁOPCY GRAJĄ W JEDNEJ DRUŻYNIE, A DZIEWCZYNY W DRUGIEJ

O głębokich podziałach między chłopakami a dziewczynami w szkole. Wuef jako doświadczenie nierówności i podwójnych standardów.

JESTEŚ INTELIGENTNA, SZCZEGÓLNIIE JAK NA DZIEWCZYNĘ

O tym, że dziewczynki wciąż słyszą w szkole, że są gorsze. Mówią o tym ze złością i podają przykłady z życia.

DBASZ O WYGLĄD, NIEKTÓRZY POWIEDZĄ: JESTEŚ GEJEM

Dziewczyny wiedzą, że chłopaki, którzy się wyróżniają, też nie mają łatwo. Apel dziewczynek o zmianę traktowania chłopaków.

PRZYJAŹŃ DZIEWCZYNY Z CHŁOPAKIEM JEST PRAWIE NIEMOŻLIWA

Dziewczynki mogą się kolegować z chłopcami, ale przyjaźnić już nie. Jak kumpluje się kilku chłopaków i kilka dziewczyn, to jest okej, ale jak jeden chłopak i jedna dziewczyna, będą bacznie obserwowani.

WYSTARCZY POŻYCZYĆ OŁÓWEK I ZOSTAJECIE PARĄ

O zjawisku shipowania przez rówieśników. Ship (od angielskiego relationship) to łączenie w parę chłopaka i dziewczyny na siłę, czasem dla żartu. Wystarczy powiedzieć, że Kajtek i Maja mają ship, i to już się roznosi po klasie.

DZIEWCZYŃSKIE POSTULATY

Tego nie da się streścić!

O! OKRESIK

Gdyby chłopcy wiedzieli więcej o menstruacji, może by się z niej nie śmiali.

JAK POWSTAŁ TEN RAPORT?

Ten raport to zapis głosu dziewczynek! Prawdziwych, szczerych, uważnych i piorunująco wnikliwych młodych osób, które zgodziły się nam opowiedzieć o tym, co to znaczy być dzisiaj dziewczynką. Powierzyły nam ważną, wychodzącą poza szkolne schematy i relację rodzic–dziecko, opowieść o sobie i swoim świecie, którą powinnyśmy i chcemy nieść dalej. Poruszyła nas do głębi ich gotowość do nazywania rzeczy po imieniu, ideowość i to, jak trudnych rzeczy wciąż doświadczają w szkole.

Raport powstał na podstawie wypowiedzi 21 dziewczynek w wieku 10, 11 i 12 lat, które 8 października 2022 roku wzięły udział w Debacie Dziewczyńskiej wymyślonej przez Fundację Kosmos dla Dziewczynek. To była część większego wydarzenia, czyli pierwszej konferencji naukowej na temat dziewczynek w Polsce pt. *Dziewczynki i dziewczyny. Wstęp do girlhood studies*, współorganizowanej przez naszą fundację i Interdyscyplinarny Zespół Badań nad Dzieciństwem z Uniwersytetu Warszawskiego.

Dziewczynki, czytelniczki „Kosmosu”, przyjechały z różnych części Polski na to wydarzenie do Muzeum Etnograficznego w Warszawie, żeby razem dyskutować, debatować, tworzyć swoje dziewczynskie postulaty, mówić o tym, co je martwi i jakie widzą problemy w swojej codzienności. Nie przekrzykując się nawzajem, tylko dyskutując w kameralnych grupkach. Tak żeby nawet te mniej śmiałe osoby miały przestrzeń na wypowiedzenie się albo po prostu zapisanie swoich myśli na kartce. Uczestniczki mogły też zachować milczenie i po prostu nie brać udziału w dyskusji, gdyby tego w jakiejś chwili potrzebowały. Każda z dziewczynek wyraziła zgodę na wzięcie udziału w debacie i na nagrywanie swojego głosu. Z dziewczynkami pracował zespół trenersko-reporterski (Anna

Błaszkiwicz, Joanna Czczott, Izabela Meyza, Magdalena Trubalska), który pomagał dziewczynkom „wyrazić ich głos”, zapisać ważne myśli, pogłębić temat, a czasem zwyczajnie posłuchać z uwagą innej osoby. Część tego zespołu to rdzeń magazynu „Kosmos dla dziewczynek”.

Po co to zrobiliśmy? Nie wyobrażałyśmy sobie, żeby na konferencji poświęconej dziewczynkom nie wypowiedziały się same dziewczynki. To była nasza świadoma decyzja – w dyskurs naukowy włączyć dziewczynki. I zadziała się magia! Pod koniec debaty dziewczynki podzieliły się swoimi przemyśleniami z naukowczyniami i naukowcami. Role się odwróciły. Tym razem to nie dorośli edukowali dzieci, ale odwrotnie, to

dziewczynki stały się ekspertkami i opowiadały, co to znaczy być dziewczynką dzisiaj, w roku 2022. Dorośli mogli zadawać ekspertkom pytania, a ekspertki mogły na nie odpowiedzieć lub nie. – To było dla mnie bardzo ważne i niezwykle inspirujące spotkanie – przyznaje prof. Magdalena Radkowska-Walkowicz z Interdyscyplinarnego Zespołu Badań nad Dzieciństwem. – To, co mówiły dziewczyny, to nie tylko świetny materiał do antropologicznej analizy dziewczynkości, ale w ogóle kawał wiedzy na temat współczesności. – A tak podsumowała to wydarzenie w ewaluacji jedna z uczestniczek: *Na początku trochę się bałam, ale potem już było okej. Nie wiedziałam, że opowiadanie o mojej codzienności jest takie ciekawe.* A tak kolejna: *Podobało mi się, że to dziewczyny były ekspertkami.*

O CZYM BĘDZIE, A O CZYM NIE BĘDZIE?

Rozmawialiśmy z dziewczynkami o ciele, ubraniach, filtrach w telefonie, makijażu, przyjaźniach, dorosłym „nie, bo nie” i wielu, wielu innych rzeczach. Ale temat, który ciągle powracał i przewijał się w każdej grupie trenerskiej, to relacje z chłopcami i stereotypy.

Poruszyło nas to, jak świat szkolny wciąż podzielony jest na dwa obozy: chłopięcy i dziewczęcy. Jaką rolę odgrywają w tym podziale wciąż żywe stereotypy płci. Fakt, że nasze ekspertki wciąż słyszą, że chłopcy są mądrzejsi od dziewczynek, bo mają większe mózgi! Serio? Znowu? Zobaczyliśmy, jak głęboko dziewczyny przeżywają brak koleżeńskich relacji z chłopakami. A z drugiej strony, jak domagają się równego traktowania chłopców i „normalizacji” relacji z nimi. Dlatego zdecydowałyśmy się zawieźć ten raport do jednego obszaru: głębokich podziałów między chłopakami i dziewczynami, które wciąż widać w polskich szkołach. A inne tematy zamierzamy pogłębić podczas kolejnych debat dziewczyńskich w innych częściach Polski.

Zapis, który zaraz przeczytacie, powstawał z wypowiedzi naszych ekspertek. Są bezpośrednie cytaty (dymki i cudzysłowy) oraz autorska synteza wątków z debaty, opracowana przez autorkę tej relacji na podstawie 140 stron transkrypcji rozmów trenerek z dziewczynkami, nagranej dyskusji z naukowczyniami i notatek z map myśli dziewczynek (po różowych cyfrach). Świadomie zrezygnowaliśmy z jednego, wszechwiedzącego, dorosłego narratora, który mówi, jak jest. Ponad głowami dzieci.

Nastawcie się na wielogłos i różne punkty widzenia. Co ważne, poniższy tekst nie jest badaniem naukowym. Badania naukowe „o” dziewczynkach lub „z” nimi są w Polsce bardzo potrzebne i liczymy, że będzie ich w przyszłości coraz więcej.

Wartością tego dokumentu jest zapis głosu dzieci. Według Konwencji o prawach dziecka ONZ dzieci powinny mieć prawo do wypowiadania swoich opinii na tematy, które je dotyczą. Nie kiedyś, w przyszłości, kiedy dorosną, ale już i teraz! Stworzyłyśmy dziewczynom taką przestrzeń, a teraz czynimy kolejny krok – pokazujemy światu ich ekspertyzę.

**Posłuchajcie tego,
co mają wam
do powiedzenia
dziewczynki**

CO DZIEWCZYNKI MYŚLĄ O PRZYJAŹNIACH Z CHŁOPAKAMI?

1.

Nie mamy nic do chłopaków, chłopaki są w porządku! Lubimy bawić się z nimi w gry terenowe, na przykład we flagi, ślepca, a na wuefie grać w koszykówkę.

2.

Możemy znajdować koleżanki i przyjaciółki w bardzo różnych światach. W swojej klasie, wśród dziewczyn, które zna się jeszcze z przedszkola, można koleżankować² się z dziewczynami z innych klas, z tej samej drużyny sportowej albo wśród dzieci, z którymi się jeździ na wakacje w kilka rodzin. Można przyjaźnić się z dziewczyną na wózku, grubszą, chudsza, młodszą, starszą, taką, która ma rodzica z innego kraju i taką, która ma inny odcień skóry. Tylko przyjaźń z chłopakiem jest prawie niemożliwa.

3.

Ogólnie możesz rozmawiać z chłopakami, ale im dłużej spędzasz czas z jednym z nich, tym bardziej jesteście obserwowani. Gdy jest jakaś grupa dziewczyn i chłopaków i razem gadają, no to wszystko jest ok, ale jak jedna dziewczyna i jeden chłopak gadają tylko we dwoje, to mogą usłyszeć „zakochana para”.

”

Koleżdy potrafią powiedzieć do chłopaka: „Dlaczego się z nią przyjaźnisz? Przecież ona jest dziewczyną!”. Tak jakby dziewczynki były kimś gorszym.

”

Gdy przyszedłam pierwszy raz do nowej szkoły, to jeden chłopak cały czas ze mną siadał, a ja cały czas z nim. Bardzo się kumplowaliśmy. Wtedy klasa zaczęła nas wyśmiewać. Nasza przyjaźń się rozpadła. Teraz znowu, dopiero w piątej klasie, się odbudowuje. Bardzo powoli.

² Koleżankowanie się to feminatyw od słowa „kolegowanie się”. Słowo rozpowszechnione przez magazyn „Kosmos dla dziewczynki” w październiku 2022 po to, żeby wyróżnić w języku odmienny stan, jakim jest kolegowanie się w gronie dziewczyn z dziewczynami. [Więcej o magazynie](#)

CO DZIEWCZYNKI MÓWIĄ O DOBIERANIU SIĘ W PARY?

1.

Shipowanie to łączenie w pary chłopaka i dziewczyny w klasie. Wtedy tworzy się ship³ (związek). Shipowanie może zacząć się od czegoś małego. Chłopak i dziewczyna robią razem jakiś projekt klasowy albo on pożyczy jej ołówek, albo ona powie mu „cześć”, albo mają blisko do domu i wrócą razem. Jedna osoba zaczyna ich shipować, a potem cała klasa. To się tak rozkręca.

2.

Shiper to ktoś, kto łączy w pary. Czasem jest taki główny shiper, czyli po prostu osoba, która robi to najczęściej. A czasem są shipy na zamówienie. Dziewczyna zakochała się w jakimś chłopcu, przychodzi i mówi: weź mnie zshipuj z Maćkiem, a ja cię zshipuję z kimś innym kiedy indziej.

3.

Uwaga! Jak cię shipują, to nie masz na to wpływu. Czasem możesz być specjalnie zshipowana z niezbyt ładnym chłopakiem. Ship po prostu po pewnym czasie znika. Zaczynają shipować kogoś innego.

U mnie w szkole to wygląda tak. Shiper mówi na przerwie: „Słuchajcie, mam nowego shipa. Maja i Kajtek na sto procent będą parą”. I potem śledzą tych pseudozakochanych, gdzie idą albo czy wyszli razem ze szkoły.

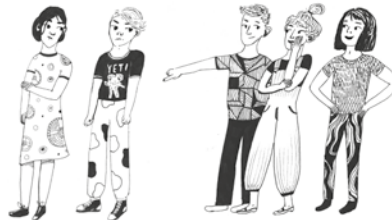
U mnie nie ma jednego shipera. Cała klasa shipuje.

Moja koleżanka nienawidzi się z jakimś chłopakiem, więc ja ich zaczęłam shipować. Powiedziałam, że oni pasują do siebie, są parą. Wystarczy to powiedzieć, wtedy rozniesie się to po całej klasie.

Wystarczy pogadać z jakimś chłopakiem, wystarczy zapytać, gdzie teraz mamy lekcję, i potem słyszysz, że wy się kochacie.

Ja sama nie mogę zatrzymać shipu.

Nie mówię, że nie shipuję niektórych.

³ Nazwa tego zjawiska pochodzi od angielskiego słowa *relationship*, czyli „związek, relacja”, i oznacza popieranie idei związku pomiędzy jakąś parą, ale też wymyślanie związków dla żartu. Czasem łączenie w pary osób zupełnie niepasujących do siebie. Temu słowu przygląda się na przykład Obserwatorium Języka Polskiego Uniwersytetu Warszawskiego.

4.

Shipować można chłopaka i dziewczynę, nie ma shipów dziewczyna–dziewczyna, chłopak–chłopak. Są takie pary, które przez cały czas są shipowane. Są chłopcy, którzy byli shipowani praktycznie z każdą dziewczyną.

”

Zabawa w shipowanie jest naprawdę fajna, dopóki my shipujemy innych. Czasem chcemy być shipowani. To może być śmieszne. A czasem nie.

”

Jestem już od bardzo dawna shipowana z jednym kolegą, z którym się koleguję.

5.

Przyjaciółkom i koleżankom można się wygadać, porozmawiać o shipowaniu, ale nie opowiada się o tym rodzicom, bo oni kompletnie tego nie rozumieją. Jak to przeżyłaś, łapiesz w mig, o co chodzi, a jak nie, to nie zrozumiesz. Wszyscy w szkole o tym wiedzą, bo to przechodzi z klasy wyższej na niższą.

”

U mnie w przedszkolu było tak, że mieliśmy różne materiały i koce. I robiliśmy z nich suknię. Był ksiądz i mieliśmy śluby przedszkolne. Były takie klocki o kształcie kół, które były obręczkami, a potem musieliśmy się przeżegnać.

”

Ja miałam w pierwszej klasie taki ślub z takim jednym chłopakiem, który jest o głowę mniejszy ode mnie, i ja tego totalnie nie chciałam. Uciekłam w sumie. Bo to było na przerwie.

6.

W przedszkolu i na obozach zdarzają się też śluby między chłopakami i dziewczynkami.

”

Miałam dwóch mężów w przedszkolu i chłopaka.

GDZIE DZIEWCZYNKI DOSTRZEGAJĄ NAJWIĘCEJ PODZIAŁÓW?

1.

Często w klasach istnieje mocny podział na chłopaków i dziewczyny. Właściwie nie wiemy, czemu tak jest. Chłopcy bawią się w jedną rzecz na przerwie, na przykład grają w piłkę nożną, w *Fifę* na telefonie, a dziewczyny rozmawiają. W przedszkolu takich mocnych podziałów jeszcze nie było, razem bawiliśmy się na placu zabaw, ganialiśmy, malowaliśmy, ale już w szkole pojawiło się rozbicie, co przedstawia zrobiona przez nas tabelka (zdjęcie tabelki obok). Chciałybyśmy bawić się więcej z chłopakami.

KLASY	NIE NA	PADI
1	2	3
2	1	3
3	1	3
4	3	1
5	1/2	?
6		

2.

Czasem chłopcy i dziewczyny są inaczej traktowani. Dobrym przykładem jest wuef. Część szkół ma wuef razem, chłopaki i dziewczyny, a część osobno. I na przykład najpierw na sali gimnastycznej grają chłopaki, potem dziewczyny, a potem znowu chłopaki. Niektórzy nauczyciele zakładają, że dziewczyny nie dadzą rady ćwiczyć z chłopakami.

”

U mnie w klasie jest tak, że gdy idziemy na religię, bo ja chodzę na religię, to chłopcy siadają po jednej stronie klasy, a dziewczyny po drugiej. I to jest takie dziwne.

”

Kiedy byliśmy w pierwszej klasie, to byliśmy zgraną klasą, która bawiła się razem, w sensie i dziewczyny, i chłopaki. A teraz, w piątej, jest podział. Chłopcy grają w piłkę, a dziewczyny bawią się w coś innego.

”

U mnie w szkole jest znowu kompletnie inaczej, bo my od pierwszej klasy kumplujemy się z chłopakami. W cokolwiek się bawiliśmy, nawet w Barbie, to oni do nas dołączali. Teraz mamy już trochę różne gry, ale wciąż chłopcy nas ganiają, a dziewczyny uciekają.

”

Oni nie chcą się w ogóle już w nic innego bawić, chcą tylko i wyłącznie grać w piłkę.

”

Nasza szkoła zrobiła wuefy, gdzie dziewczynki i chłopcy są osobno, mają innych nauczycieli i chodzą na inne sale. Nikt nie wie czemu. Nasza pani nam tłumaczy, że to dlatego, że teraz dziewczynki dorastają, więc jakby było coś takiego, że któraś z nas ma okres, to żeby chłopcy się nie śmiali.

”

Ja mam inaczej, bardziej komfortowo bym się czuła, gdybym miała wuef tylko z dziewczynami.

”

Chłopaki z naszej klasy mogą sobie wybierać wszystko, co chcą: koszykówka, siatkówka, piłka nożna, a do nas pani mówi: no to dziewczynki, idziecie grać w nauczyciela. Czyli łapiemy piłkę, robimy jakieś wymachy, podnosimy ją do góry, oddajemy ją komuś innemu i każda osoba ma powtórzyć ten ruch z piłką. Tak mija dziewczynom wuef, czterdzieści pięć minut. A na dworze możemy grać tylko w siatkówkę. Bez chłopaków.

3.

Dziwi nas to i denerwuje, że mamy inne testy sprawnościowe, na przykład z biegania. To może prowadzić do niesprawiedliwych ocen i poczucia, że coś z nami jest nie tak. Widzimy, że takie narzucone ograniczenia hamują dziewczyny, które naprawdę są świetne z wuefu, albo chłopaków, którzy nie są w tym najlepsi. Nauczyciele nie lubią o tym rozmawiać. Są po prostu dorosłe zasady i musimy się ich trzymać.

Chłopcy mieli przebiec cztery kółka wokół boiska, my miałyśmy przebiec trzy. Tylko że ja biegłam szybciej niż wszyscy chłopcy. Niektórzy dosłownie sobie szli, nie biegli.

Gdy chodziłam na judo, to trener nie dzielił zadań według płci, każdy robił tyle samo. Ale rzeczywiście, dziewczyny wołały ćwiczyć z dziewczynami, a chłopaki z chłopakami. Może dopasowywali się wagowo?

Raz w semestrze mamy taki test. Nauczyciele od wuefu dzielą nas na różne kategorie. Chłopcy z klucza mają trudniejszą kategorię – długi bieg. Ci chłopcy, którzy biegną najdłużej, wygrywają. Gdyby dziewczynka chciała i mogła pobeć dłużej niż oni, to nieważne, i tak oni będą wygrywać, bo są w innej kategorii. Tak więc mówię, to nie jest fajne.

4.

Nieraz słyszałyśmy, że dziewczyny są gorsze z wuefu (co nie jest prawdą!), że nie są tak silne jak chłopcy i że dziewczyn lepiej nie wybierać do swojego zespołu. Prosimy, zauważcie to, że w sportach potrafimy być waleczne i sprawne. Bić rekordy. Mamy swoje sportowe specjalności. To dla nas bardzo nieprzyjemne, jak słyszymy od dorosłych, że jesteśmy słabsze i nie damy sobie rady. Chłopcy natychmiast to podchwytyją i taka opinia już z nami zostaje.

Pani od wuefu kiedyś nam powiedziała, że chłopacy mają większe barki i dlatego jest im łatwiej biegać, więc oni będą biegać piętnaście minut, a dziewczyny będą biegać dziesięć. O rany, jakie barki?! To było takie poniżające!

Jeden z trenerów powiedział: chłopaki, czemu wybieracie dziewczyny do zespołu, przecież one nie potrafią grać w piłkę.

Pani powiedziała, że chłopcy zawsze będą silniejsi niż dziewczynki. Tylko że gdy byłam w pierwszej i drugiej klasie, to byłam najsilniejszą osobą w mojej klasie. Każdy chłopak ustawiał się, żeby pobić mnie w rekordzie na rękę. No i ja każdego kładłam na rękę. To, co ta pani powiedziała, było nie fair.

Potrafię podciągnąć się na drążku sześć razy, a mój kolega trzy. A w drugiej klasie potrafiłam wisieć najdłużej ze wszystkich dzieci.

Z JAKIMI STEREOTYPAMI MIERZĄ SIĘ DZIEWCZYNKI?

1.

W domu prawie nigdy, ale w szkole czasem słyszymy zdania, które pozbawiają nas tchu i są bardzo przykre. Na przykład: chłopak powinien być silny, a dziewczyna ładna. Tak jakby dziewczyna nie mogła być i silna, i ładna. Albo że dziewczyny są kiepskie z matmy. Albo że kobiece zajęcia to gotowanie i pranie. Albo że dziewczyny nie potrafią zapanować nad emocjami. Albo że wszystkie bawią się lalkami, a wszyscy chłopcy samochodami. Albo że dziewczyny mają mniejszy mózg. To są stereotypy. Wiemy to, bo czytaliśmy o tym w „Kosmosie”⁴.

2.

To jest bardzo dziwne, ale wciąż mówią nam, że mamy nie prowokować chłopców. Dorośli zwracają uwagę, w co się ubieramy i jakie to wrażenie wywołuje na chłopcach. Prowokować mogą spódniczki przed kolano i koszulki z odkrytymi ramionami, podczas gdy chłopaki mogą sobie biegać na wuefie z gołą klatą. Dorośli nie chcą, żebyśmy kogoś prowokowały, ale jak nosimy dresy, to mówią: „wyglądasz jak chłopak, ubierz się jak dziewczyna, włóż sukienkę”.

”

Na obozie chłopaki wywalili nam z pralki całe pranie, które zrobiłyśmy. Za karę wysmarowałyśmy im kłamki pastą do zębów. I zrobili z tego całą aferę, że my użyłyśmy ich pasty. A ich trener powiedział: „no naprawdę, myślałem, że dziewczynki są mądrzejsze”.

”

Najgorsze jest to, że upominają nas o to, że się źle ubieramy, a nie chłopaków, że mają nas nie zaczepiać.

”

Pani mówi nam, że prowokujemy chłopaków, a tak szczerze to chłopacy mają w czterech literach, jak my jesteśmy ubrane. A nasza pani wciąż powtarza, że chłopcom to bardzo przeszkadza.

”

Gadaliśmy na lekcji o polskiej nauce i pani powiedziała, że Maria Skłodowska-Curie zdobyła Nobla dwa razy, i jeden kolega skomentował w klasie, że „to niezły wyczyn, szczególnie jak na kobietę”. Zagotowałam się i na całą salę krzyknęłam: „Co cię w tym tak dziwi? Z czym masz problem?”. I wszyscy mnie wsparli.

”

Mój kolega powiedział, że on ma większy mózg, dlatego jest ode mnie mądrzejszy.

”

Jak nie pokazujesz emocji, to mówią, że kompletnie nie masz emocji, a jak płaczesz, to mówią, że jesteś beksa!

⁴ W numerze 31. „Kosmos dla dziewczynek” pierwszy raz zamieszcza dział „Tropicielka stereotypów”, żeby razem z czytelniczkami mapować nieprzyjemne i obiegowe opinie na temat dziewczynek, które są dla nich krzywdzące. Redakcję zasypują alerty od dziewczynek.

CO DZIEWCZYNKI MYŚLĄ O TRAKTOWANIU CHŁOPCÓW?

1.

Chcemy to jasno powiedzieć: chłopców też nie można traktować gorzej! Widzimy, że jak się jakoś wyróżniają, noszą odważne ubrania albo są nietypowi, to w szkole im się dokucza i ich prowokuje. Chcemy to oficjalnie ogłosić: różowy nie jest tylko dla dziewczyn. A w ogóle są dziewczynki, które go nie lubią. Denerwuje nas opinia, że wszystkie dziewczynki są wrażliwe (nie wszystkie!), a wszyscy chłopcy niewrażliwi. Wielokrotnie widzieliśmy chłopców, którzy płaczą albo są czymś poruszeni.

Gdy chłopcy jakoś tak wymyślnie się ubierają, to niektórzy ich nazywają gejami.

Przez to, że kiedyś, kiedyś, kiedyś ktoś sobie ubzdurał, że tylko dziewczyny mogą nosić sukienki, to gdy raz jakiś chłopiec przyszedł do naszej szkoły w sukience, to wszyscy się z niego wyśmiewali.

U mnie w klasie jest jeden chłopak, który ma włosy za pupę. I po prostu chłopcy mu tak strasznie dokuczają, śmieją się z niego, a on jest już drażliwy nerwowo, wczoraj tak się na nich wkurzył, że prawie rzucił w nich krzesłem.

Chłopacy mówią, że czerwony to kolor dla chłopaków, bo to kolor śmierci i krwi. To kolor zarezerwowany dla nich, bo kojarzy się z walką na miecze. No, ale ja też chcę nosić czasem czerwony. Trenuję szermierkę i co ja mam teraz powiedzieć?

Miałam taką fioletową koszulkę, bardzo ją lubiłam nosić, była luźna i ostatnio weszłam do pokoju, a w mojej szafie był mój brat, spytałam, co on tam robi, a on mówi, że szuka mojej fioletowej koszulki, bo mu się też bardzo spodobała. Powiedziałam, że może sobie ją wziąć i założyć do szkoły, bo jaki problem jest z tym, żeby chłopak nosił na przykład róż albo fioletowy, nie wiem.

CO DZIEWCZYNKI MÓWIĄ O SWOICH POTRZEBACH?

1.

Z jednej strony chcemy mieć takie same prawa jak chłopaki, bez wyjątków, a z drugiej strony są takie rzeczy, które są nam szczególnie potrzebne. Na przykład przebieralnie na wuef! To ważny temat. Chcemy mieć je oddzielne od chłopaków i zamykane. Kiedyś mogłyśmy przebierać się na korytarzu i się nie wstydziliśmy, a teraz potrzebujemy intymności.

”

Pani wypuszcza dziewczyny z wuefu już po dzwonku na przerwę i mamy bardzo mało czasu, żeby się przebrać.

A przed nami przerwa obiadowa.

Często nie mamy czasu zjeść obiadu! I potem panie ze stołówek wrzeszczą na nas, że nie możemy teraz jeść, ponieważ była przerwa obiadowa, ale się skończyła. Jeśli już nam pozwalają zjeść, to musimy jeść bardzo szybko ten obiad, żeby w ogóle zdążyć na lekcje.

Chłopaki wychodzą wcześniej z wuefu, szybko się przebierają, jedzą sobie obiad na spokojnie, a potem idą do klasy.

Oni czasami w ogóle nie zmieniają stroju na wuef.

Moim zdaniem powinno być tak, że dziewczynki są wypuszczane pięć minut przed dzwonkiem.

2.

Nie wszystkie mamy już okres. Martwimy się, jak to będzie, gdy ten pierwszy raz przydarzy nam się w szkole. Czy w łazience będą wtedy darmowe podpaski? Czy ktoś się domysli? Wielokrotnie słyszałyśmy, jak chłopcy śmieją się z czyjegoś okresu, i to jest upokarzające. Prosimy nie śmiać się z miesiączki!

”

U nas jest taka dziewczyna, która już ma okres, pewnego dnia poczuła, że zaczyna ją bardzo boleć brzuch, i zapytała panią, czy może iść do łazienki.

Wyszła, trzymając się za brzuch. Jak wróciła, to zaczęli się naśmiewać, że dostała miesiączki albo że będzie miała dziecko.

”

Ostatnio z mojej torebki wypadły mi chusteczki i kolega pomyślał, że to są tampony, podszedł do mnie i mówi: „o, okresik! Fajnie, że chłopaki tego nie mają”.

3.

Potrzebujemy też więcej rozmów o dojrzewaniu. To dla nas ważny temat. Chciałybyśmy, aby w szkole było więcej wiedzy o cielesności chłopców i dziewcząt. Bo chłopcy nie wiedzą, z czym się wiąże bycie dziewczynką. Mogliby więcej dowiedzieć się o miesiączce. Może wtedy przestaliby ją obśmiewać.

”

Miałam taką koleżankę, która w ogóle nie miała określenia na niektóre części ciała. Mogła powiedzieć tylko i wyłącznie „pupa”, nic więcej nie mogła.

”

To jest trochę ohydne, ale przy toaletach na podłodze leżą zużyte tampony, więc ja już nie wchodzę do tej łazienki.

JAKIE SĄ DZIEWCZYŃSKIE POSTULATY?

Wierzmy w przyszłość, że może być bardziej sprawiedliwa i bez podziałów na chłopaków i dziewczyny. Przygotowałyśmy nasze postulaty. Oto kilka z nich. Jesteśmy gotowe na zmiany.⁵

Dziewczyny powinny mieć takie same prawa jak chłopcy.

Dziewczyny powinny zostawać wypuszczone z wufu 5 minut przed dzwonkiem, potrzebujemy więcej czasu na przebranie się i załatwienie wszystkich rzeczy.

Dziewczyny mogą mieć takie same predyspozycje w sporcie.

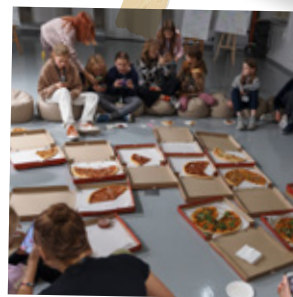
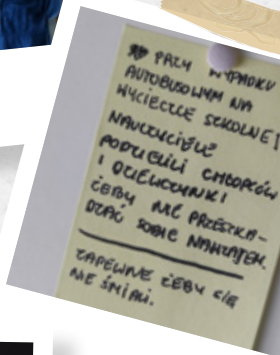
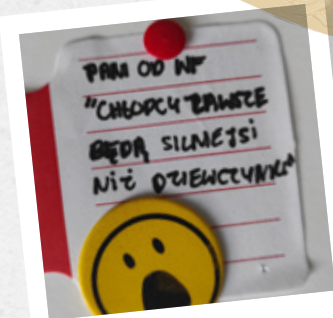
Chłopców też nie można traktować gorzej.

Nie śmiać się z miesiączki dziewczynek.

⁵ Podczas debaty dziewczynki miały do dyspozycji oddzielną tablicę, na której mogły zapisywać swoje postulaty. Przerwać działanie w grupie, szybko wziąć flamaster i dopisać ważne albo alarmujące dla siebie kwestie. Zaskoczyło nas to, jak wiele z nich domaga się włączenia chłopaków do ich świata.

**Dziękujemy wszystkim Ekspertkom, które wzięły udział w Debacie Dziewczyńskiej „Kosmosu”
i podzieliły się z nami swoimi przemyśleniami!**

O CZYM ALARMUJĄ NAS DZIEWCZYNKI?

Chociaż wydawałoby się, że w trzeciej dekadzie XXI wieku to niemożliwe, **dziewczynom wciąż się sugeruje, że są gorsze od chłopaków**. Głupsze, słabsze, beksowate, niezaradne w sportach.

Od dawna obserwujemy romantyzowanie relacji chłopców i dziewczyn przez dorosłych, nauczycieli i nauczycielki, osoby pracujące w świetlicach itp. Nie wiedziałyśmy, że w szkołach shipowanie, czyli dobieranie na siłę w pary, **staje się rodzajem przemocowej gry rówieśniczej** i właściwie dewastuje relacje między chłopcami i dziewczynkami. Dzieci doświadczają w związku z „byciem shipowanym” bezsilności i uprzedmiotowienia.

Szkoła systemowa pozostaje bastionem, w którym stereotypy związane z płcią są wciąż żywe. Dziewczynki opowiadały, że w domu nie mają zbyt wiele „dziewczęcych powinności” i rodzice starają się szukać kompromisów, za to w szkole jest ich bardzo dużo. To sugeruje, że **emancypacja dziewcząt dokonuje się w przestrzeni domowej dużo szybciej niż w systemie szkolnym**.

WNIOSKI FUNDACJI KOSMOS DLA DZIEWCZYNEK

Podział na chłopców i dziewczynki w szkołach jest bardzo mocny. Ekspertkom uczestniczącym w debacie to się nie podobało. Dziewczynki i chłopcy bawią się w inne zabawy, są zachęcani do uprawiania innych sportów, zakładania innych ubrań, a zniechęceni do bawienia się razem, poznawania się lepiej i głębiej, bez wielkiego halo. To trochę tak, jakbyśmy w pracy byli lepiej punktowani za chodzenie na lunch z przedstawicielami własnej płci. To bardzo niepokojące, ponieważ przyjacielskie relacje między kobietami a mężczyznami, dziewczynami a chłopakami są bezdyskusyjnie wartościowe! Koniec kropka.

Dziewczynki zwracały uwagę na to, że słyszą częściej niż chłopcy o tym, co powinny, a czego nie powinny. Że w stosunku do nich jest więcej norm i zasad, których mają się trzymać. **Odczuwają podwójne standardy społeczne, ale potrafią je też wyłapywać i nazywać po imieniu.**

Jest i dobra rzecz: kwestia nierównego traktowania chłopaków i dziewczyn, mężczyzn i kobiet budziła w dziewczynkach duże emocje. Podkreślały one potrzebę równego traktowania nie tylko dziewczyn, **dopominały się też o chłopaków**. I chciałyby o tym więcej z nimi rozmawiać. To pokolenie jest gotowe na bardziej sprawiedliwy świat dla wszystkich.

KIM JESTEŚMY I DLACZEGO PYTAMY DZIEWCZYNKI O ZDANIE?

Fundacja Kosmos dla Dziewczynek powstała w 2017 roku po to, żeby wzmacniać dziewczynki i wydawać dla nich wysokiej jakości magazyn non-fiction „Kosmos dla dziewczynek”. To były czasy, kiedy dział dla dziewczynek w kioskach obfitował w różowe gazetki dla siedmiolatek z zafoliowanymi błyszczkami do ust. Miałymy tego dość i chcieliśmy stworzyć chociaż jedno pismo dla dziewczynek, które interesują się innymi rzeczami: planetami, kosmosem, ciekawostkami o żbikach, grawitacją, programowaniem robotów czy Gretą Thunberg.

Nigdy nie traktowaliśmy czytelniczek protekcjonalnie czy z przymrużeniem oka. Tworząc pismo, od samego początku pytałyśmy je o zdanie. Na potęgę włączałyśmy dziewczynki do różnych działów. Nie tylko dlatego, że chcieliśmy, żeby były częścią magazynu, ale też dlatego, że miały bardzo ważne rzeczy do opowiedzenia i często najlepiej rozprawiły się z fałszywymi stereotypami⁶. Dziewczynka, która prowadzi gokart? Proszę bardzo!

Ten dziewczyński raport to element działań think tanku fundacji, którego celem jest zbieranie wiedzy na temat polskich dziewczynek. Od 2019 roku prowadzimy [portal wiedzy](#) dla osób, które chcą i mogą wzmacniać dziewczynki. Zapraszamy do niego naukowczynie zajmujące się dziewczynościami, ale też podpowiadamy, jak wychowywać córkę w dzisiejszym świecie.

W 2022 roku współorganizowałyśmy konferencję naukową na temat dziewczynek, a teraz nagłaśniamy głos konkretnych,

realnych dziewczynek, zapraszając je do współtworzenia ich opowieści o dziewczynościami. Naszą inspiracją jest koncepcja Girl-Method stworzona przez Claudię Mitchell z McGill University (Kanada), jedną z pionierek badań nad dziewczynościami. Mitchell zwraca uwagę na to, że oczywiście warto badać dziewczynki, ale unikając przy okazji generalizacji i nadmiernego upraszczania badanych. We współczesne studia nad dziewczynościami (girlhood studies) powinna być wpisana różnorodność ich doświadczeń! W Girl-Method chodzi o stworzenie przestrzeni na głos samych dziewczynek, partycypację i niekonwencjonalne metody twórcze. – Trzeba dać dziewczynkom kamerę, aparat i zwracać uwagę nie tylko, co mówią, ale jak mówią, jak wtedy odnoszą się do innych⁷ – wyjaśnia Mitchell. – Uznajmy, że dzieci są ekspertami w pewnych obszarach swojego życia. Zapraszamy do mapowania tematów – dodaje naukowczynie.

Ten raport pokazuje, że głos dzieci jest ważny, świeży i unikalny. Dziewczynki mają dostęp do doświadczeń, o których my, dorośli, nie mamy pojęcia. Może nam się wydawać, że żadna dziewczynka w Polsce nie może już usłyszeć, że jest gorsza od chłopców, a nasze ekspertki boleśnie tę hipotezę weryfikują. Nie tylko mapują szkolne stereotypy, opowiadają z dumą o swoich zainteresowaniach, jasno mówią, kiedy się ze sobą nie zgadzają, ale też mają swoje postulaty i apele do świata dorosłych. Dziewczynki nie są monolitem.

⁶ W numerze „Chłopaki i dziewczyny” Hela i Tymek opowiadają na przykład, jak może wyglądać przyjaźń między chłopakami a dziewczynami.

⁷ Claudia Mitchell, *What's Participation Got to Do with It? Visual Methodologies in 'Girl-Method' to Address Gender-Based Violence in the Time of AIDS*.

Autorka: Sylwia Szwed (*Fundacja Kosmos dla Dziewczynek*)

Ekspertki: Hania Bernadyszes, Klara Borysewicz, Julia Cyganek, Wera Dąbrowska, Natalia Domańska, Milena Jarosz, Lena Kluczycka, Nadia Krasowska, Asia Krugły, Hania Krzysztoporska, Zuzia Lipiec, Natalka Marzec, Julia Morysińska, Michalina Niemiec, Mila Rzepka, Amelia Szczepaniak, Iza Sapieżko, Maria Starczewska, Hela Stężycka, Karolina Szymańska, Nina Ślęzak

Trenerki: Anna Błaszkiwicz, Joanna Czczott, Izabela Meyza, Magdalena Trubalska

Redakcja: Anna Błaszkiwicz

Opracowanie graficzne: Monika Polańska-Sowińska

Ilustracje dziewczynek: Patricija Bljul-Stodulska

Zdjęcia: Olena Herasym

Zdjęcia instakowe: Natasza Nesterowicz

Korekta: Elżbieta Górnaś

Wsparcie organizacyjne debaty: Ola Tomaszewska

Konsultacja merytoryczna debaty: Maj Birko, Weronika Idzikowska, Izabela Meyza

Transkrypcja debaty: Mateusz Tyburczy

Copyright Fundacja Kosmos dla Dziewczynek

Specjalne podziękowania dla Muzeum Etnograficznego w Warszawie za wspaniałą miejscówkę do przeprowadzenia debaty. Dla Maj Birko i Weroniki Idzikowskiej za wyjaśnienie nam najlepiej, jak to możliwe, czym jest, a czym na pewno nie jest partycypacja dzieci. Dla Izabeli Meyzy za dodanie nam profesjonalnego powera w momencie, w którym najbardziej tego potrzebowaliśmy. Oraz dla Interdyscyplinarnego Zespołu Badań nad Dzieciństwem Uniwersytetu Warszawskiego za możliwość zderzenia konceptu debaty i żywą ciekawość w jej trakcie.

WESPRZYJ FUNDACJĘ KOSMOS DLA DZIEWCZYNEK

